

De AVG en de OCMW's: bedreiging of kans?

E. Dheygere, juriste (april 2018)

Heel wat particuliere en publieke organisaties maken zich al maanden grote kopzorgen over de algemene verordening gegevensbescherming (AVG) die de Europese Unie goedkeurde. Deze verordening, die op 27 april 2016 werd goedgekeurd en die op 25 mei 2018 in werking treedt¹, is het onderwerp van heel wat informatievragen en opleidingen, wat de complexiteit van dit onderwerp weerspiegelt. Specialisten zijn het echter over één punt eens: er is geen eenduidige oplossing die toelaat om met de AVG in regel te zijn. Dit artikel wil dan ook niet één enkel antwoord voorstellen, maar een aantal mogelijke oplossingen om de beoogde doelstelling te realiseren: de privacy beschermen.

Om te kunnen bepalen welke procedures moeten worden geïmplementeerd om de 'AVG'-doelstelling te realiseren, is het van cruciaal belang om de achterliggende filosofie te begrijpen. Daarom is het belangrijk om erop te wijzen dat de AVG op zich niets nieuws is. In vergelijking met de 'privacywet' die sinds 1992² in België in voege is, kan immers slechts 20 % van de verordening als nieuw worden beschouwd. Zo handhaaft de AVG de basisprincipes van de 'privacywet' (persoonsgegevens, verwerking, verwerkingsverantwoordelijke, legitimiteit van de verwerking enz.).³ Naast de harmonisering van nationale wetgevingen is deze nieuwe verordening bedoeld om:

- een bescherming van gegevens toe te laten die aan de nieuwe digitale realiteit is aangepast;
- de betrokken personen een betere controle van hun gegevens te bieden;
- de verwerkende instanties aansprakelijk te maken.

Het is dus niet de bedoeling om snel bepaalde procedures door te voeren om aan de vereisten van de verordening te voldoen, maar om na te denken over de manier om van bij het uitwerken en bedenken van een dienstverlening rekening te houden met het idee van een optimale gegevensbescherming. Om de AVG met succes te implementeren, volstaat het met andere woorden niet om complexe procedures op te leggen aan een organisatie die de bedoeling ervan niet begrijpt. In eerste instantie moet echter de interne organisatie worden omgevormd zodat de hele organisatie zich deze manier van denken eigen maakt. Een uitdaging!

De AVG vervangt de 'privacywet' als wetgevend kader. De AVG wordt overigens aangevuld door een kaderwet, die momenteel door de Raad van State wordt onderzocht en waarvan de inwerkingtreding binnenkort is gepland. De sectorale wetten (zoals de wet tot oprichting van de Kruispuntbank van de sociale zekerheid van 1990 (kortweg de KSZ-wet)⁴ en de wet tot regeling van een Rijksregister van de natuurlijke personen van 1983 (kortweg de 'Rijksregister'-wet)⁵) worden gehandhaafd en blijven van kracht.

Is het OCMW onderworpen aan de AVG?

Bij het vervullen van zijn maatschappelijke dienstverleningsopdracht moet het OCMW voortdurend persoonsgegevens verwerken (met andere woorden gegevens die een natuurlijke persoon identificeren of identificeerbaar maken).

¹ [Verordening \(EU\) 2016/679 van 27 april 2016](#)

² [Wet van 8 december 1992 tot bescherming van de persoonlijke levenssfeer ten opzichte van de verwerking van persoonsgegevens](#)

³ Zie de definities: verordening (EU) 2016/679 van 27 april 2016, art. 4

⁴ [Wet van 15 januari 1990 houdende oprichting en organisatie van een Kruispuntbank van de sociale zekerheid](#)

⁵ [Wet van 8 augustus 1983 tot regeling van een Rijksregister van de natuurlijke personen](#)

Laten we het voorbeeld nemen van de schuldbemiddelingsdienst van een OCMW. Tijdens de eerste afspraak met de burger moet de bediende een aantal persoonsgegevens verzamelen zoals naam, voornaam, telefoonnummer, adres, rijksregisternummer, gezinssamenstelling, middelen, schulden enz. Er wordt een papieren of digitaal dossier aangemaakt waarin alle verzamelde informatie wordt opgenomen. Dat dossier wordt geklasseerd en opgeslagen, samen met andere gelijkaardige dossiers. De gegevensverzameling, de aanmaak van dit dossier en het bewaren ervan worden beschouwd als een verwerking van persoonsgegevens in de zin van de AVG. Het OCMW - in zijn hoedanigheid van publiekrechtelijke rechtspersoon - is als verwerkingsverantwoordelijke aan de AVG onderworpen en moet dus aan bepaalde verplichtingen voldoen.

Welke verplichtingen moet het OCMW vervullen?

De denkpijpe die het OCMW moet bewandelen, kan als volgt worden samengevat: behandel de gegevens van anderen, zoals we onze eigen gegevens behandeld willen zien. De AVG maakt er een eizezaak van om de volgende maatregelen op te leggen⁶:

- rechtmatige verwerking;
- behoorlijke en transparante informatie;
- welbepaalde doeleinden voor de verwerking en de beperkingen ervan;
- verwerking beperkt tot toereikende, ter zake dienende en noodzakelijke gegevens;
- gebruik van juiste gegevens;
- opslagbeperking van gegevens;
- passende beveiliging van verwerking;
- verantwoordingsplicht voor de verwerkingsverantwoordelijke.

De AVG bepaalt ook de rechten van de betrokken personen.⁷ Zo moet de verwerkingsverantwoordelijke onverwijld en kosteloos op een begrijpelijke manier aan de volgende rechten kunnen beantwoorden:

- recht op informatie;
- recht op inzage;
- recht op rectificatie;
- recht op wissing van gegevens ('recht op vergetelheid');
- recht op beperking van de verwerking;
- recht op gegevensoverdraagbaarheid (heeft niet of nauwelijks betrekking op de OCMW's);
- recht om bezwaar te maken;
- recht niet te worden onderworpen aan een uitsluitend op geautomatiseerde verwerking gebaseerd besluit (heeft momenteel niet of nauwelijks betrekking op de OCMW's).

Het OCMW dat aan deze verschillende rechten en plichten voldoet, kan zonder vrees de verwerking van persoonsgegevens die het verricht, rechtvaardigen. Laten we ons voorbeeld er opnieuw bijnemen om te begrijpen welke redenering moet worden gevolgd om te garanderen dat deze rechten en plichten in acht worden genomen.

Het OCMW beslist om maatschappelijke dienstverlening te bieden in de vorm van schuldbemiddeling. De maatschappelijk werker van het OCMW verzamelt gegevens om zijn opdracht zo goed mogelijk te vervullen. Om de **rechtmatigheid** van deze verwerking te garanderen, moet de grondslag gerechtvaardigd zijn. De AVG voorziet in zes verschillende grondslagen:

- toestemming;
- overeenkomst;
- wettelijke verplichting;

⁶ Verordening (EU) 2016/679 van 27 april 2016, art. 5.

⁷ Verordening (EU), 2016/679 van 27 april 2016, hoofdstuk III 'Rechten van de betrokkene', art. 12 en volgende

- vitaal belang;
- vervulling van een taak van algemeen belang;
- gerechtvaardigd belang.

Wat de OCMW's betreft, worden gegevens verzameld in het kader van een **wettelijke verplichting** (opdracht van maatschappelijke dienstverlening vastgelegd in de wet van 8 juli 1976, artikel 60, § 1; enige omzendbrief van 13 oktober 2017 betreffende de schuldbemiddeling die voorziet in een standaard follow-upfiche). De verwerking van persoonsgegevens door een OCMW is doorgaans meestal gerechtvaardigd door een wettelijke basis (precies te bepalen!) of door de noodzaak om een **taak van algemeen belang** te vervullen. Als er geen wettelijke basis is, moet een OCMW erop toezien om van de betrokken persoon de vrije, specifieke, geïnformeerde en ondubbelzinnige toestemming te krijgen.

Bij het verzamelen van gegevens moet het OCMW ook blijk geven van **behoorlijkheid en transparantie**. Dit vertaalt zich in de plicht (//recht op informatie) om duidelijke en beknopte informatie te geven over de redenen voor het verzamelen en over de manier waarop de gegevens zullen worden gebruikt. Dit brengt ons bij het vastleggen van de **doeleinden** van de verwerking en het verbod om de verzamelde informatie voor andere onverenigbare doeleinden te gebruiken. Zo mogen bijvoorbeeld gegevens die werden verzameld om te reageren op een verzoek tot schuldbemiddeling, wettelijk niet aan een marketingbureau worden overgedragen om reclameboodschappen te versturen. De gegevensoverdracht om automatisch afgeleide rechten voor personen in schuldbemiddeling te bekomen (zoals het statuut van beschermde afnemer), is daarentegen wellicht in de verwerkingsdoeleinden opgenomen of wordt als verenigbaar beschouwd.

De verzamelde gegevens moeten tot slot **toereikend, ter zake dienend en noodzakelijk** zijn. Zo mag het OCMW niet beschikken over informatie over de etnische afkomst of de politieke voorkeur, die in ons voorbeeld geen invloed op het verzoek tot schuldbemiddeling hebben. De gegevens moeten ook **correct** (//recht op rectificatie) zijn en hun **bewaring** moet **beperkt** zijn.

Naast de plichten gaat de AVG ook in op de rechten van de betrokken personen. Zo is er bijvoorbeeld het 'recht op vergetelheid' of 'het recht op beperking van de verwerking'. Het eerste biedt hen de mogelijkheid om de wissing van gegevens te eisen die niet langer nodig zijn, die onrechtmatig zijn verzameld of waarvoor ze hun toestemming hebben ingetrokken. Het tweede biedt hen de mogelijkheid om de verwerkingsverantwoordelijke te vragen om de verwerking van gegevens te beperken naargelang het geval (een persoon kan het OCMW bijvoorbeeld vragen om zijn gegevens niet te wissen, maar om ze niet langer zonder zijn toestemming te verwerken). De betrokken personen kunnen zich ook verzetten tegen de verwerking van hun gegevens (wanneer die bijvoorbeeld voor prospectiedoeleinden worden gebruikt). In dat geval moet het OCMW aantonen dat het toch het recht heeft om deze gegevens te verwerken.

Een persoon heeft altijd het recht om **inzage te vragen** in alle informatie die het OCMW over hem heeft en om de reden of redenen te weten waarom die gegevens worden bewaard/gebruikt. Er moet met andere woorden gedacht worden aan een systeem (bijvoorbeeld een website) waarin per persoon de gegevenscategorieën, de verwerkingsverantwoordelijke, de doeleinden enz. zijn opgenomen en waarin de betrokken personen inzage kunnen hebben.

Het OCMW moet ook de **veiligheid** van de - interne en externe - verwerking en van het computersysteem garanderen. Zo moet afhankelijk van de dossierbeheerders en de noodzaak worden vastgelegd wie intern inzage heeft. Het informaticasysteem moet ook zo goed als mogelijk worden beveiligd om lekken, hacken enz. te vermijden.

Welke middelen inzetten?

De AVG maakt de verwerkingsverantwoordelijke aansprakelijk. Dit betekent dat het OCMW in staat moet zijn om zelf aan te tonen dat het voldoet aan de AVG en dat het zijn verplichtingen nakomt. Daarom werden in de regeling voor verwerkingsverantwoordelijken verschillende maatregelen opgenomen.

In eerste instantie moet het OCMW een **functionaris voor gegevensbescherming** of **data protection officer (DPO)**⁸ aanduiden. Dit is een verplichting voor alle overheidsinstanties. Die functionaris voor gegevensbescherming moet erop toezien dat het OCMW persoonsgegevens verwerkt in overeenstemming met de AVG. Hij treedt ook op als aanspreekpunt voor de Gegevensbeschermingsautoriteit (GBA), de toezichthouder of wat nu de Commissie voor de Bescherming van de Persoonlijke Levenssfeer (CBPL - of kortweg de Privacycommissie) is. Die persoon moet dus zowel over juridische als technische competenties beschikken om zijn taak te vervullen. Wat de taak van veiligheidsadviseur bij de OCMW's betreft, wordt momenteel de mogelijkheid onderzocht om de twee functies samen te voegen. Bovendien is er geen bezwaar om één functionaris voor gegevensverwerking voor meerdere OCMW's aan te duiden of om het maatschappelijk doel van een bestaande structuur zoals een vereniging die valt onder hoofdstuk 12, uit te breiden met deze nieuwe competentie.

In tweede instantie moet het OCMW een **register van de verwerkingsactiviteiten**⁹ bijhouden. Dit is eveneens een verplichting voor alle overheidsorganen. Dit register vervangt in zekere zin de aangifte die vroeger bij de CBPL werd ingediend. Het register is een inventaris van verwerkingen van persoonsgegevens die het OCMW verricht. De gegevenscategorie, de herkomst, de personen die er inzage in hebben, de doeleinden van de verwerking, de eventuele onderaannemers en de bewaarduur moeten in dit register duidelijk zijn vastgelegd. De CBPL heeft onlangs een modelregister in Excel-formaat uitgewerkt en op haar website ter beschikking gesteld¹⁰. Op de website van de POD Maatschappelijke Integratie staat ook een aangepast model voor OCMW's.¹¹

In derde instantie moet het OCMW een **effectbeoordeling**¹² maken van de verwerking van gegevens voor de privacy van de betrokken personen. Die beoordeling is verplicht wanneer de gegevensverwerking waarschijnlijk een hoog risico met zich meebrengt voor de rechten en vrijheden van natuurlijke personen. Afhankelijk van de resultaten van deze beoordeling, moet het OCMW of meer bepaald zijn functionaris voor gegevensbescherming bepalen welke gepaste maatregelen moeten worden genomen om met de AVG in overeenstemming te blijven. De artikel 29-Groep voor gegevensbescherming¹³ heeft hierover een aanbeveling gepubliceerd met meer details over deze demarche. De CNIL¹⁴ (de Franse tegenhanger van de CBPL) heeft een tool ontwikkeld om die beoordeling uit te voeren.

Welke rol is weggelegd voor de Commissie voor de Bescherming van de Persoonlijke Levenssfeer?

De Commissie voor de Bescherming van de Persoonlijke Levenssfeer (CBPL) wordt na de inwerkingtreding van de AVG de nieuwe toezichthouder en krijgt een nieuwe naam: de Gegevensbeschermingsautoriteit (GBA). De algemene opdracht van de GBA bestaat erin om toe te zien op de naleving van de AVG door de verschillende instanties die eraan onderworpen zijn. Naast deze toezichtbevoegdheid kan de GBA verwerkingsverantwoordelijken ook administratief bestraffen door hen tot de orde te roepen, door de verwerking te beperken of te verbieden of door een ontradende administratieve boete van maximum 20 miljoen euro op te leggen.

⁸ Verordening (EU) 2016/679 van 27 april 2016, art. 37 en volgende

⁹ Verordening (EU) 2016/679 van 27 april 2016, art. 30.

¹⁰ [Modelregister voorgesteld door de CBPL](#)

¹¹ [Aangepast modelregister voor OCMW's voorgesteld door de POD MI](#)

¹² Verordening (EU) 2016/679 van 27 april 2016, art. 35.

¹³ [Aanbeveling van de artikel 29-Groep voor gegevensbescherming](#)

¹⁴ [Tool aangeboden door de CNIL](#)

Wel dient te worden vermeld dat de administratieve boetes in het huidige ontwerp van kaderwet voor de AVG niet van toepassing zijn op overheidsinstanties en dus ook niet op OCMW's. Dit betekent niet dat de rechter die klachten of een aansprakelijkheidsvordering behandelt, geen ander sancties kan opleggen.

Welke lessen moeten we hieruit voor de OCMW's trekken?

Afsluitend kunnen we stellen dat hoewel de AVG een onmisbare garantie is van het recht op privacy, de omzetting van deze nieuwe verordening voor de meeste instanties die eraan onderworpen zijn, een echte uitdaging vormt.

Over het geheel genomen stellen we als positief punt vast dat de verwerking van persoonsgegevens die een OCMW verricht, vaak gerechtvaardigd is door een wettelijke grondslag of door de noodzaak om een opdracht van algemeen belang uit te voeren. De OCMW's hoeven zich dus maar weinig zorgen te maken dat ze het gebruik van persoonsgegevens ten opzichte van de toezichthouder zullen moeten rechtvaardigen. Bovendien zouden de administratieve boetes niet van toepassing zijn wanneer ze toch in gebreke blijven.

Dit ontslaat de OCMW's er echter niet van dat ze de verschillende nalevingsprocedures moeten doorvoeren (functionaris voor gegevensbescherming, register, effectbeoordeling). De uitdaging voor deze overheidsinstanties vertaalt zich zo vooral in een forse toename van de administratieve taken en in meer inputwerk, in een aanpassing van de organisatiestructuur en in het invoeren van nieuwe specifieke AVG-procedures en -functies.